ROLUL ŞCOLII ROMÂNE DIN ROMA ÎN FORMAREA ELITELOR INTELECTUALE

The Role of Romanian School of Rome in the Formation of Intellectual Elites

Roxana MIHALY, Ph.D. Candidate,
Sapienza University of Rome

Abstract In the last decades, history knowledge, as a form of identity with cultural memory, represented a main issue in the Romanian and the European historical research. As an integrative part for this identity, creative elites had a great influence for their time and their work was a wonderful inheritance that represented a contribution for the cultural development of their nation.The public inauguration of the Vatican secret archives in 1880, through a decree of His Holiness Sovereign Pontiff Leon the 13th, but also the cultural patrimony of Italy represented important factors for the constitution of national schools that increased scientific research and also informational exchange between researchers who studied the same domain, but from different countries.

The inside views of Romanian culture hold a remarkable place for the Romanian School in Rome, which not even time or historical hardships where able to revoke. The ambitious project of Vasile Pârvan regarding the organisation of an academic establishment in Rome represented only a small part of a large cultural construction. In the third decade of the 20th century, the foundation of the Romanian School in Rome was about to enroll for a general-European tendency that would assert the European national identities. The central issue regarding the creation of the Romanian School in Rome was the Latin vocation that Romanian society assumed after the construction of Great Romania, at the end of the first world conflagration.

The research aims at analyzing the activity of some of the members of the Romanian School in Rome, by consulting the existing archives (manners of recruiting candidates, the embodiment of an ideal profile of the scholarship holder, the relations among scholarship holders, the stress, the resignations).

Keywords: Creative Elites, Cultural Development, Romanian School in Rome, Vasile Pârvan.

Cunoaşterea trecutului istoric, ca formă de memorie culturală identitară, a reprezentat o preocupare constantă a cercetării istorice româneşti şi europene a ultimelor decenii. Parte integrantă a acestei identităţi, elitele creatoare îşi pun inevitabil amprenta asupra epocii în care s-au remarcat, urmând ca, mai apoi, operele lor să reprezinte o moştenire culturală pentru naţiunea din care fac parte, fiind astfel un punct de referinţă pentru generaţiile următoare.

Problematica elitelor şi a rolului lor în formarea identităţii şi contactelor culturale în spaţiul european şi nu numai a evidenţiat importanţa contactelor la nivel internaţional în coagularea şi răspândirea cunoaşterii.

Ambiţiosul proiect al lui Vasile Pârvan de creare a unui aşezământ de formare academică la Roma a reprezentat doar o axă a unei vaste construcţii culturale, ce viza reformarea cercetării istorice, arheologice dar şi artistice din România a primelor decenii ale secolului trecut.

Experiment unic în cultura românească, fondarea Şcolii Române din Roma, şi alta la Fontenay-aux-Roses, lângă Paris, la începutul secolului al XX-lea, face ca România să se

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

distingă de blocul ţărilor est-europene, prin oportunitatea de a avea o şcoală istorică în aceste două importante capitale europene.

Fermentul ideii de creare a Şcolii române de la Roma l-a constituit tocmai vocaţia latinităţii pe care societatea românească şi-a asumat-o plenar după constituirea României Mari, la finalul primei conflagraţii mondiale. În acest nou context politico-ideologic românesc, ideea vizionară a lui Vasile Pârvan a găsit un ecou nesperat în spaţiul cultural italian şi mai precis în cel roman, "*Viaţa şi tăria culturii noastre, stă în legăturile ei cu viaţa trecutului nostru*"[1] astfel că, identitatea naţională românească avea din momentul creării Şcolii Române din Roma un nou şi foarte important instrument de exprimare culturală construit pe trei paliere: secţia **istorico-arheologică, secţia filologico-literară şi secţia artistică.** Se oferea astfel, unei noi generaţii de tineri studioşi români la începutul secolului XX posibilitatea de a se forma la Roma, de a parcurge trasee intelectuale încă neexplorate, realizând cercetările în impresionantele bibliotecile din Roma, dar şi în arhive secrete ale Vaticanului şi ale Colegiului Urban De Propaganda Fide, toate acestea având o contribuţie definitorie în cultura românească.

Patrimoniul cultural al Italiei şi mai apoi deschiderea arhivele secrete ale Vaticanul la 1880[2] prin decretul Suveranului Pontif Leon al XIII – lea a determinat constituirea, începând cu secolul al XIX-lea, a diferitelor şcoli naţionale, fiecare având ca scop susţinerea propriilor cercetări, precum şi schimbul de informaţii între cercetătorii din aceleaşi domenii, dar de naţionalităţi diferite.

Primul aşezământ străin de formă academică ce se regăsea la Roma, a fost cel al nemţilor, care deja la 1827 au dezvoltat un Institut german de corespondenţă arheologică, ulterior (1886) după decretul Suveranului Pontif Leon al XIII – lea institutul nemţilor avea să devină o bibliotecă specială despre antichităţi romane foarte bine organizată, primind şi bursieri dar în număr foarte redus. Un alt aşezământ cultural prezent la Roma înaintea Primului Război Mondial şi închis imediat după încetarea primei conflagraţii mondiale, a fost cel al Austriei, care avea ca scop primirea tinerilor cercetători care doreau să facă cercetări în arhivele căutând documente cu privire la imperiul Austo - ungar.

Un alt prestigios aşezământ de formă academică, prezente la Roma, a fost şi cel al Franţei care a luat naştere în Palatul Farnese sub forma întâlnită şi astăzi, la un an după ce Papa Leon al XIII – lea avea să dea decretul pentru deschiderea arhivelor Vaticanului. Institutul american şi englez înfiinţate în 1902, impuneau la vremea respectivă un regulament sever pentru membrii şcolii, nefiind admişi sub nici o formă membrii căsătoriţi iar fetele erau primite într-un număr foarte redus. Celelalte institute prezente la Roma şi astăzi în marea lor majoritate au fost înfiinţate după ce a luat naştere Şcoala Română din Roma.[3]

În ceea ce privesc formarea elitelor culturale româneşti din perioada interbelică în marea lor majoritatea s-au format şi specializat în străinătate din cauză că, instituţiile de învăţământ din România nu erau suficient de dezvoltate, un exemplu este şi cazul lui Vasile Pârvan care a

[1] Vasile Pârvan – "*Biblioteca critică*" ed. de Stefan Lemny şi Alexandru Zub, Editura Eminescu, Bucureşti,1984, p.175

[2] Fantappie Carlo, "*Chiesa romana e modernita'giuridica.Tomo I : L'edificazione del sistema canonistico (1563-1903)*", Editura Milano Giuffré, Milano 2008, p. 203

[3] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Raport G.G. Mateescu către Ministerul Instrucţiunii Publice, 1927

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

plecat la sfârşitul anului 1904, la îndemnul lui Nicolae Iorga la specializare în Germania cu o bursă din fondul „Hillel”[4].

După Primul Război Mondial, fenomenului de peregrinarea a elitelor i s-a alocat şi rolul de propagandă culturală[5], fapt admis şi de Nicolae Iorga în momentul înaintări proiectul de înfiinţare a celor 2 şcoli în Camera Deputaţilor[6].

În urma experienţei studiilor de doctorat în Germania, Vasile Pârvan înţelegea necesitatea şi beneficiile unui stagiu în afara ţării astfel că, ambiţiosul său proiect de înfiinţare a unui aşezământ cultural la Roma a început încă din anul 1914, după cum mărturisea chiar el în primul volum al revistei Şcolii Române de la Roma, Ephemeris Dacoromana publicată în 1923.

Vasile Pârvan mărturisea atunci că, ajunsese la o înţelegere cu ministrul Italiei la Bucureşti, baronul Carlo Fasciotti cu privire la înfiinţarea unei şcoli române la Roma, având şi sprijinul colegiilor săi de la Academia Română din Bucureşti, Duiliu Zamfirescu şi Ion Bianu. Din cauza primei conflagraţii mondiale proiectul a fost atunci abandonat, urmând ca mai apoi, aproape de finalul Primului Război Mondial, această idee să fie reluată şi susţinută prin căutarea unui lăcaş de către un preot din Transilvania, Vasile Lucaciu[7] care se afla în acel moment la Roma. Proiectul înfiinţării unei şcoli în străinătate atât la Roma cât şi la Paris a început să prindă contur în luna august a anului 1920 prin iniţiativa parlamentară a 45 se semnatari[8] şi înaintată de deputatul pe atunci, Nicolae Iorga. Adunarea Deputaţilor adoptă legea în şedinţa din 13 august 1920 cu o majoritate de voturi urmând ca 10 zile mai târziu proiectul să treacă şi de Senat. Astfel, legea nr.4285 prin care se prevedea înfiinţarea celor două şcoli la Roma şi la Paris a fost promulgată prin Decretul regal la 22 Octombrie 1920.[9]

Legea înfiinţări celor două şcoli, dată prin Ministerul Instrucţiunii Publice prevedea în articolul II secţiunile în care institutele urmau să îşi desfăşoare activitatea. Prima menţiune fiind o secţiune a studiilor de istorie şi filologie a popoarelor romanice, cea de-a doua secţiune propusă era cea a cercetărilor de arhivă şi biblioteci iar prin ce-a de-a treia secţiunea se dorea susţinerea studiilor universitare pentru specialităţile care nu se predau încă în România, ultima secţiune referindu-se la cultivarea artelor.

Articolul al III – lea din legea citată mai sus făcea referire la cei care vor putea învăţa în aceste instituţii : ” *În aceste şcoli vor fi primiţi după recomandarea aşezămintelor noastre culturale numai studenţi care vor fi isprăvit cu o superioară distincţie studiile lor în ţară*.”[10] De asemenea următoarele articole din lege făceau referire la faptul că membrii şcolii vor trebui să îşi desfăşoare activitatea în afara spaţiului unde urmau să fie găzduiţi, totodată ei având obligaţia de a ţine conferinţe despre ”*viaţa poporului nostru*” cu orice ocazie[11], fiind astfel mobilizaţi în activitatea de propagandă culturală românească în Occident.

Aceste cauze au fost prezentate şi în expunerea de motive care s-a făcut la momentul înaintării proiectului de înfiinţare a celor două şcoli, de către deputatul Nicolae Iorga. Acesta

[4] Alexandru Zub ”*Pe urmele lui Vasile Pârvan*”, Editura Institutul Cultural Român, Bucureşti 2005, p. 35-36
[5] Stefano Santore, ”*L'Italia e l'Europa Orientale – Diplomazia Culturale e Propaganda 1918-1943* ”, Editura Tipomonza, Milano 2005, p. 227
[6] Nicolae Iorga ”*Memorii- Sinuciderea Partidelor 1932-8*”,Editura ”Naţională”S. Ciornei Bucureşti 1939, p.109
[7] Ephemeris Dacoromana- Annuario della Scuola romena di Roma, Proemio, vol I, 1923, p.V
[8] Petre Ţurlea ”*Şcoala Română din Franţa*”, editura Academiei Române , Bucureşti, 1994 p.9
[9] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Monitorul Oficial Nr. 167 din 31 Octombrie 1920
[10] George Lăzărescu *”Şcoala Română din Roma”,editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti,* 2002, p. 123 – Legea înfiinţării Şcolilor de la Roma şi Paris
[11] Idem

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

susţinând că, înfiinţarea acestor forme de învăţământ sunt necesare pentru a contracara propaganda ostilă a României în Occident în special cea maghiară.[12]

La 12 decembrie 1920, Vasile Pârvan îi trimitea lui Nicolae Iorga, Regulamentul pentru aplicarea legii care înfiinţează şcolile române de la Paris şi Roma, spre a-l revizui şi subscrie întrucât legea fondării prevedea întocmirea unui statut[13] comun.

Vasile Pârvan îi scria atunci lui Nicolae Iorga: *„Am ţinut strict seama de toate punctele atinse în consfătuirea noastră de acum două săptămâni. La sistematizarea materiei s-au ivit însă o sumă de puncte care nici nu fusese atinse, aşa că le-am rezolvat singur cum m-a tăiat capul…*"[14] Regulamentul ce avea menirea de a strânge relaţiile culturale cu "*surorile noastre latine Franţa şi Italia*" a fost susţinut şi aprobat în mare parte de către Nicolae Iorga cu excepţia unor schimbări la nivel administrativ. În cele din urmă la 13 august 1921 se publica în Monitorul Oficial Regulamentul de funcţionare a celor două şcoli româneşti în străinătate dat prin decretul nr.3659 din 23 iulie a aceluiaşi an.[15]

În capitolul II al regulamentului propus de Vasile Pârvan prevedea cu exactitate secţiile pe care se va desfăşura activitatea şcolii, acestea fiind: Istorico – arheologică; Filologică – literară şi Artistică[16]. Cât priveşte activitatea membrilor şcolii, Vasile Pârvan propunea tot în acest capitol ca Şcoala din Roma să urmărească săpăturile arheologice din Italia şi ţările Mediterane precum şi stabilirea de relaţii de reciprocitate cu şcolile arheologice din Roma[17] lucru care a fost respectat de majoritatea membrilor şcolii veniţi la Roma în prima sa perioadă de funcţionare şi anume din 1922 până la închiderea sa de către autorităţile comuniste în 1948.

Urmărind parcursul istoric al Şcolii române din Roma, următorul pas după aprobarea Regulamentului de funcţionare a fostcel al găsirii unui local în care şcoala urma să îşi desfăşoare activitatea. Astfel că, marele istoric, Vasile Pârvan, aflându-se în capitala din peninsula Italiei în 1921 "*a depus toate stăruinţele*" prin Ministrul României în Italia, D-l Al. Lahovary obţinând în cele din urmă, concesiunea unui teren de circa 5.000 m.p., în cea mai frumoasă zonă a oraşului, Valle Giulia, unde abia peste alţi 10 ani avea să fie inaugurată noua clădirea ce a fost finanţată din Fondurile Băncii Naţionale a României[18] până atunci activitatea şcolii din Cetatea Eternă avea să se desfăşoare într-un spaţiu închiriat.

Inaugurarea noului locaş de cult s-a dorit iniţial a avea loc în 1921 dar din cauza dificultăţilor financiare prin care trecea România după Primul Război Mondial precum şi a dorinţei profesorului Emil Pangrati care dorea ca cele două şcoli să deţină şi o secţie ştiinţifică[19] acest lucru nu a fost posibil. Astfel că o pagină memorabilă din cultura naţională a românilor

[12] P. Ţurlea op.cit. p.9

[13] Regulamentul Şcolilor a fost publicat în Monitorul oficial, 1921, nr.105 (13 aug.), p.4150-4152. Vezi şi Mihai Bărbulescu, Veronica Turcuş, Iulian M. Damian "Accademia di Romania din Roma 1922 - 2012", Roma 2012, p.8-9.(Pârvan s-a pronunţat de la început pentru un rol decisiv al Academiei Române în fondarea celor două şcoli. De asemenea Nicolae Iorga îi preciza lui Pârvan la 12 decembrie 1920 faptul că era necesar a se preciza că directorii şcolilor sunt "debarcaţi din viaţa politică".)

[14] Vasile Pârvan "*Corespondenţă şi acte*", ediţie îngrijită, cu introducere, note şi indice de Alexandru Zub, editura Minerva, Bucureşti, 1973 p. 214

[15] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161, Monitorul Oficial Nr. 105 din 13 August 1921

[16] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 162, Monitorul Oficial anul CX(1942) nr. 122, Vineri 29 mai 1942 p. 4415-4418, Decret Nr. 1596 – Regulamentul Şcolilor Române de la Roma şi Paris (În Art. 3 secţia "Artistică" a primit denumirea "Artele Frumoase" aici fiind cuprinşi arhitecţii, sculptorii şi pictorii).

[17] Vasile Pârvan "*Scrieri alese* ", editura Academiei Române, Bucureşti, 2006 p. 301-302

[18] Arhiva B.N.R., fond Administrativ, dosar 1 , 1924

[19] M. Bărbulescu, V. Turcuş, I.M. Damian, Op. cit. p.10

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

începea a se scria la Roma odată cu anul 1922. Aflat în capitala Italiei, Vasile Pârvan îi comunica printr-un raport confidenţial Ministrului de resort atmosfera cu care s-a întâlni în primele 3 luni ale anului: „ *am găsit aici o atmosferă destul de rece, atât în cercurile oficiale cât şi în cele academice. Fiind însă totuşi invitat încă din primele zile a face pentru Institutul Italian pentru Europa Orientală la Universitate şi pentru Asociaţia arheologică romană de la sediul ei, câte o conferinţă (...).*[20] În raportul adresat Ministerului de resort, Pârvan mai menţiona faptul că, a luat contact cu mediul academic italian care promitea sprijinul lor, ba mai mult, într-un cadru confidenţial, Pârvan obţinuse o promisiune de la directorul Muzeului naţional al termelor Roberto Paribeni, de a admite membrii arheologi ai şcolii pe şantierele italiene. Pârvan subliniase în raportul său adresat Ministerul de resort relaţiile excelente cu Vaticanul care aveau să fie de mare folos „ *membrilor şcoalei noastre, cari vor avea a lucra în muzeele, bibliotecile şi arhiva Vaticanului.*[21] În mare parte promisiunile obţinute atunci s-au concretizat odată cu începerea activităţii şcolii, acest lucru fiind confirmat de către Vasile Pârvan prin raportul de activitate al primului an al Şcolii Române din Roma.[22] Într-o scrisoare adresa Marthei Bibescu la începutul lunii februarie 1922, Vasile Pârvan relata dificultăţile cu care se confrunta în obţinerea unui local pentru Şcoala Română din Roma. Negocierile purtate cu Sântul Scaun de concesionare a unor spaţii în favoarea şcolii române din Roma a mănăstirii Santa Susana, au rezultat a fi în zadar odată cu numirea noului papă.[23] Astfel că, o lună mai târziu, Vasile Pârvan îi scria din nou Marthei Bibescu „ *În legătură cu concesiunea provizorie pe care Vaticanul părea dispus să ne-o facă, a câtorva odăi în mănăstirea Santa Susana, s-a făcut o întreagă tragedie internaţională. Americanii care doresc şi ei să aibă biserica cu mânăstirea, fiind vecine cu ambasada lor, au forţat mâna noului papă care, necunoscând promisiunile anterioare făcute românilor a consimţit."*[24] Proiectul ambiţios a lui Vasile Pârvan, de creare a unui aşezământ cultural la Roma începea să prindă contur la începutul lunii noiembrie 1922. Şcoala Română din Roma îşi începea activitatea într-un imobil[25] nou construit, închiriat pentru început pentru cinci ani, pe strada Emilio de' Cavalieri numărul 11, local în care activitatea şcolii s-a desfăşurat mai bine de 10 ani, până la construirea noii clădiri din Valle Giulia, clădire ce a fost inaugurată mai târziu în anul 1933.

La începutul lunii Septembrie, cu o lună înainte de momentul deschiderii lăcaşului de cult din Cetatea Eternă, preocupat de măsurile financiare care urmau a fi luate, Vasile Pârvan se adresa Ministrului Instrucţiunii Publice printr-o scrisoare prin care îi comunica că, în statut bursierii sunt cu toţi egali ca studii, iar bursa pe care ar urma să o primească trebuie sa fie egala pentru toţi. Un alt lucru pe care Pârvan îl menţiona în adresa sa, era ca membrii şcolii ar trebui să fie trecuţi de Ministerul de Finanţe pe tabloul persoanelor cu misiuni culturale în străinătate. Iniţial lista comunicată de Vasile Pârvan Ministerului era compusă din şase membrii: Paul

[20] V. Pârvan, "*Corespondenţă şi acte" (Al.Zub)*- p. 237
[21] Idem, p.237-238
[22] Vezi Analele Academiei. Dezbateri, Bucureşti, s. II, XLIII, 1922/23, p. 111-113
[23] Vezi, V. Pârvan, "*Corespondenţă şi acte" (Al.Zub),* p.225-226, Vezi şi M. Bărbulescu, V. Turcuş, I. M. Damian op.cit. p. 19
[24] Idem, p.229
[25] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Raport scris de G.G. Mateescu către Ministerul Instrucţiunii Publice(1927), (Spaţiul închiriat era compus din două etaje, un rez- de chaussée şi un semi-subsol, spaţiul închiriat avea şi un modest salon, care servea ca local de bibliotecă, spaţiu de lucru şi folosit şi pentru conferinţe.)

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

Nicorescu, George Mateescu, bibliotecarul universitar Claudiu Percec, profesorul Cezar Papacostea, Al. Dem. Marcu şi Emil Panaitescu.[26]

În cele din urmă, Şcoala Română de la Roma îşi începea activitatea la 1 Noiembrie 1922 cu doar 4 din membri care au fost admişi iniţial pe tabloul de admitere[27]. Aceştia erau veniţi de la 2 din cele 4 universităţi menţionate în Regulamentul Şcolii. Paul Nicorescu şi Alexandru Marcu erau recomandaţi de către Universitatea din Bucureşti, iar Emil Panaitescu şi G.G Mateescu de Universitatea din Cluj. În afara de Alexandru Marcu care era italienist, ceilalţi erau discipoli ai lui Vasile Pârvan, participaseră alături de acesta pe mai multe şantiere arheologice din ţară şi totodată au luat parte la cursurile şi seminariile lui.

După primul an de activitate, pe 28 mai 1923 directorul Şcolii Române de la Roma, Vasile Pârvan prezenta în plenul academic la Bucureşti activitatea institutului român din Cetatea Eternă: „ *Şcoala noastră de la Roma a avut de la început favoarea excepţională de a fi foarte călduros primită atât de institutele şi învăţaţii italieni de meseria noastră, cât şi de cele trei Şcoli mari similare: franceză, engleză şi americană.*" [28] Activitatea primilor patru membrii în perioada stagiului lor la Roma a fost în permanenţă coordonată de Vasile Pârvan iar în absenţa acestuia, membrii erau supravegheaţi de secretarul şcolii, Giuseppe Lugli. Pe lângă activităţile colective cum ar fi vizitarea muzeelor, pentru cunoaşterea antichităţilor şi operelor de artă locală, vizitarea săpăturilor arheologice de la Ostia sub conducerea d-lui prof. Lugli, membrii şcolii au avut parte în primul an de funcţionare şi de o excursie ce avea să devină o tradiţie şi pentru generaţiile următoare, de mai multe zile la Napoli şi Pompei.

În acest context, membrii şcolii însoţiţi de Pârvan au putut vizita săpăturile arheologice de la Pompei care erau închise la acea vreme publicului. Astfel că, pe timpul şederii lor la Pompei, inspectorul săpăturilor, Matteo della Corte a oferit explicaţii şi amănunte asupra descoperirilor făcute precum şi asupra unor metode noi de săpături.[29]

In cautarea profilului ideal. Recrutarea candidatilor

Criteriile principale de selecţionare a membrilor şcolii erau bine stabilite prin regulamentul propus la sfârşitul lui 1920 de către Vasile Pârvan. Articolul 13 al regulamentului prevedea că, membrii şcolii erau recrutaţi fie printr-o recomandare venită din partea celor 4 universităţi (Bucureşti, Cluj, Iaşi Cernăuţi), fie prin concurs iar alegerea lor se facea din rândul celor mai distinşi licenţiaţi ori doctori.

Decretul lege din 1941 cu privire la organizarea şcolilor române de la Roma şi Paris, avea să aducă prin articolul 16 o completare la regulamentul propus de Vasile Pârvan în 1920 şi anume ca, vârsta celor care urmau să fie recomandaţi să nu depăşească 30 de ani[30], această

[26] Idem *p.*236-237

[27] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Raport G.G. Mateescu către Ministerul Instrucţiunii Publice (În afara de Emil Panaitescu, toţi ceilalţi trei membri erau căsătoriţi şi aveau să sosească la Roma împreună cu soţiile lor.)

[28] Analele Academiei, Dezbateri, Bucureşti, s.II, XLIII, 1922/23, p.111-113.

[29] Ibidem

[30] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 162 – Monitorul Oficial Anul CIX- Nr.115, Sâmbătă 17 Mai 1941.p. 2654 – 2656. În art. 16 mai era prevăzut că, numirea candidaţilor era făcută de către Ministerul Instrucţiunii Educaţiei, Cultelor şi Artelor pe baza unei recomandări motivate a consiliului facultăţii sau şcolilor respective. De asemenea, consiliul facultăţii era cel care făcea recomandarea pe baza unui aviz primit din partea unei comisii compusă din trei profesori, care urma să examineze titulatura şi capacitatea solicitanţilor, cât şi a celor recomandaţi de profesorii de specialitate. Articolul 16 mai făcea precizare şi la faptul că, membrii locuiesc

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

reglementare fiind propusă spre schimbare din nou la sfârşitul anului 1946, când se propunea ca vârsta membrilor să nu depăşească 35 de ani.[31]

Prin articolul 14 al regulamentului de funcţionare al şcolilor române de la Roma şi Paris era stabilit exact numărul membrilor care puteau fi recomandaţi de cele 4 universităţi. Recomandările universităţilor se făceau pe baza unor lucrări personale de caracter original care erau examinate de o comisie specială. Fiecare dintre cele 4 universităţi aveau dreptul să facă câte o propunere pentru primele 2 secţiuni, astfel că numărul membrilor propuşi să nu fie mai mare de 8, lucru care în prima sa parte de funcţionare nu a fost întotdeauna respectat, numărul membrilor crescând ulterior la 10 iar mai apoi la 12 -13.

Pe lângă cele 4 universităţi numite prin regulament, ca având posibilitatea de a face recomandările pentru Şcoala Română din Roma, pentru secţiunea artistică recomandările erau făcute de către Comisiunea Monumentelor Istorice.[32] Candidaţii propuşi la această secţiune erau nevoiţi să trimită rapoarte trimestriale privind activitatea lor la Roma şi de asemenea după încheierea stagiului, timp de cel puţin şase ani consecutivi trebuiau să servească Comisiunii Monumentelor Istorice.[33]

Calitatea de membru se primea pentru un an iar trecerea în anul al II - lea, rămânea la decizia conducerii şcolii. De altfel, în cazul în care recomandările nu erau făcute la timp, adică în luna Iunie, numirea cădea imediat în folosul celorlalte universităţi în următoarea ordine : Bucureşti, Iaşi, Cluj, Cernăuţi. Membrii Şcolii Române din Roma, aveau sarcini şi îndatoriri foarte bine stabilite încă de la început prin regulament, fiecare având o linie de specializare iar odată ajunşi la Roma erau îndrumaţi de către Directorul institutului spre o direcţie de cercetare. Fiecare membru avea îndatorirea să realizeze pentru fiecare an câte o lucrare, urmând ca după examinarea Directorului să fie date spre tipărire în anuarele şcolii ce au fost înfiinţate în acest scop: *Ephemeris Dacoromana*(1923) şi *Diplomatarium Italicum*(1925). Lucrările care urmau să fie publicate în cele două publicaţii ale şcolii, erau scrise în limba italiană[34]sau latină, lucru pe care celelalte institute de cultură prezente la Roma nu îl practicau. Astfel că, în Ephemeris Dacoromana erau publicate exclusiv studii ale membrilor şcolii, iar în Diplomatarium Italicum se publicau documente culese din arhivele italiene precum şi din arhivele Vaticanului.[35]

De-a lungul perioadei sale de funcţionare din 1922 şi până la închiderea sa în 1948, Şcoala Română din Roma a avut aproximativ 130 de membri dintre care aproximativ 10 % au fost membrii ”ospitanţi”, veniţi la Roma pentru diferite specializări iar în mare parte pentru perioade mai scurte de 2 ani. De asemenea cei mai mulţi membrii, 36 % au venit la Şcoala Română din Roma cu recomandare din partea Universităţii Bucureşti iar 22 % dintre ei aveau

---

în şcoală cu excepţia celor căsătoriţi, iar directorul şcolii poate acorda membrilor autorizaţia să locuiască un timp limitat într-un oraş de provincie al Italiei având ca scop cercetări de specialitate locale iar în cazuri excepţionale directorul avea posibilitatea de a acorda membrilor şederea temporară pentru cercetări de specialitate şi într-o ţară apropiată.

[31] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 165 – Scrisoare Scarlat Lambrino către Ministrul Educaţiei Naţionale, Ştefan Voiţec- 19 Decembrie 1946 (Ministerul Educaţiei trimitea propunerile de modificare a unor articole din Regulamentul de funcţionare a Şcolii Române de la Roma la 9 Septembrie 1946)

[32] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Raport Scarlat Lambrino către Însărcinatul cu Afaceri al României la Roma, Basil Şerban.

[33] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 162 – Comisiunea Monumentelor Istorice, Publicaţie

[34] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 161 – Raport G.G. Mateescu către Ministerul Instrucţiunii Publice, 1927

[35] Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947, dosar 163 – Adresă către Însărcinatul cu Afaceri al României la Roma, Basil Şerban din partea directorului Şcolii Române de la Roma, Scarlat Lambrino, 20 Noiembrie 1947

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

recomandare din partea Universităţii din Cluj, 17 % din partea Universităţii din Iaşi şi doar 7 % din totalul membrilor au avut recomandare din partea Universităţii din Cernăuţi.

Din numărul total al membrilor aproximativ jumătate dintre aceştia au activat în secţia istorico- arheologică iar în proporţie de 88% cei care erau numiţi au fost bărbaţi.

Dintre cei aproximativ 130 de membrii ai Şcolii Române din Roma, câţi s-au numărat în perioada interbelică aveau să se formeze nume importante ale vieţii intelectuale de la vremea respectivă. Respectând ordinea cronologică a perioadei stagiului lor la Roma, îl amintim mai întâi pe unul dintre cei mai mari italienişti, Alexandru Marcu. Experienţa dobândită la Şcoala Română din Roma în perioada 1922 – 1924 avea să aibă mai târziu un cuvânt important în cariera sa astfel că, îşi desfăşoară o mare parte din activitatea sa ştiinţifică ca profesor de italiană la Facultatea de Litere din Bucureşti urmând ca în 1940 să fie numit membru corespondent al Academiei Române, lucru întâlnit în mare parte la toţi cei care aveau să treacă pragul Şcolilor Române de la Roma şi Paris. În perioada Guvernului lui Ion Antonescu, Alexandru Marcu avea să fie numit subsecretar de Stat în Ministerul Propagandei.[36]

Un alt membru al Şcolii Române din Roma ce avea să devină un nume important în domeniul arheologiei a fost si George G. Mateescu care la îndemnul lui Vasile Pârvan se specializează pe studii asupra tracilor, realizând cercetări fundamentale pentru cei care au urmau să întreprindă studii în acest sens. În primul raport de activitate al Şcolii Române de la Roma, prezentat în plenul academic de la Bucureşti la 28 mai 1923, Vasile Pârvan, spunea despre George G. Mateescu că lucrează la un proiect despre răspândirea elementului tracic în întreg Imperiu roman.[37] Un an mai târziu, la prezentarea celui de al -II- lea raport de activitate a Şcolii Române de la Roma, Vasile Pârvan sublinia importanţa studiilor realizate de elevul său, astfel că, în şedinţa din 10 iunie 1924, aducea în raportul prezentat în plenul academiei doar cuvinte de laudă la adresa elevului său: " *O activitate foarte rodnică a dezvoltat d-l Mateescu, pentru lucrările sale asupra tracilor : a) Tracii la Roma, b)Tracii în Imperiul Roman şi c) Onomasticon Thracicum. În special această ultimă lucrare va fi un motiv de vie satisfacţie pentru noi, întrucât va trebui pe viitor citată de oricine se ocupă de traci. (...)"*[38] Nicolae Iorga îl menţiona într-una din scrierile sale pe George G. Mateescu ca fiind "*unul dintre cei mai aleşi elevi a lui Pârvan*"[39], motiv ce l-a determinat în toamna lui 1927, după moartea lui Vasile Pârvan[40], să îl propună pentru funcţia de directorul al Şcolii Române de la Roma, iar mai apoi să îl susţină pentru ocuparea acestui post.[41] După mai multe propuneri şi o insistenţă destul de mare din partea fostului său coleg de la Roma, Emil

[36] Analele Academiei. Dezbateri, Bucureşti, s.II, XLIII, 1922/1923, p. 112; Vezi şi Veronica Turcuş *Alexandru Marcu. Il destino di un italienista romeno*, Editura Academiei Române, Cluj-Napoca 2009.
[37] Analele Academiei, Dezbateri, Bucureşti s.II, XLIII, 1922/23, p. 111-113 p. 112
[38] Analele Academiei, Dezbateri, Bucureşti, XLIV, 1923/24, p. 134
[39] Nicolae Iorga "*Oameni cari au fost* "vol. II, Editura pentru literatură, 1967 p. 247
[40] Vezi Arhiva M.A.E Italia – Busta Affari Politici 1919-1930 – Romania (1514) – Ministerul Afacerilor Externe din Italia, primea la 25 Iulie o telegramă din partea statului român, prin care anunţau decesul lui Vasile Pârvan.Câteva zile mai târziu MAE Itaian transmitea vestea mai departe la "Ministero della pubblica instruzione". În telegrama transmisă se relata faptul că, Vasile Pârvan a murit în urma unei operaţi de apendicită la doar 45 de ani. De asemenea în telegrama transmisă era subliniat faptul că prin moartea lui Vasile Pârvan, România pierdea unul dintre cei mai mari specialişti în materie de arheologie, afirmându-se că, va fi foarte grea înlocuirea sa.
[41] Vezi M. Bărbulescu, V. Turcuş, I.M. Damian Op. Cit. p. 59 - 73

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

Panaitescu, George G. Mateescu era numit director[42] al Şcolii Române de la Roma. După cum mărturisea chiar el, într-o scrisoare adresată secretarului şcolii de la vremea respectivă, Giuseppe Lugli în data de 5 Februarie 1928, numirea lui la conducerea instituţiei din "Cetatea Eternă" l-a luat oare cum prin surprindere[43] iar într-o altă scrisoare trimisă 20 de zile mai târziu, Mateescu îi mărturisea că vestea numirii sale a primit-o, printr-o telegramă. În corespondenţa sa cu secretarul şcolii de la Roma, Giuseppe Lugli, George G. Mateescu menţiona faptul că doreşte ca excursiile anuale la Ostia, Napoli şi Pompei să fie realizate după sosirea sa la Roma.[44]

Cu gânduri mari pentru Şcoala Română din Roma, G.G. Mateescu dorea să continue opera magistrul său la conducerea institutului din capitala Italiei[45], dar din păcate problemele de sănătate, şi-au spus şi-au spus destul de repede cuvântul.[46]

În stagiul de doi ani petrecut la Roma, Emil Panaitescu a făcut cercetări legate de reprezentările barbarilor traci şi daci în arta greacă şi cea romană[47]. A contribuit la primul volum al revistei şcolii, Ephemeris Dacoromana cu un studiu de 25 de pagini asupra portretului lui Decebal("*Il ritrato di Decebalo* "[48]) urmând ca un an mai târziu să publice studiul "*Fidenae, Studio storico – topografico* "[49]. În perioada şederi sale la Roma, Emil Panaitescu a mai publicat şi studiul *" La frontiera della latinita (Romania e Besarabia)"*[50] în revista L'Europe Orientale.

La un an după stagiul de cercetare petrecut la Roma, Emil Panaitescu îşi susţinea teza de doctorat, obţinând menţiunea *magna cum laude,* cu un subiect început în timpul şederii sale la Roma asupra cetăţii Fidenae. Un salt important în cariera sa l-a reprezentat căsătoria cu fiica şefului Legaţiei Române la Roma, Alexandru Lahovary, astfel că la scurt timp după încheierea mariajului în 1925, Emil Panaitescu devenea profesor titular la Catedra de Istorie Antică de la Universitatea Cluj.[51]

---

[42] George G. Mateescu îi scria secretarului Şcolii Române de la Roma, Giuseppe Lugli că a fost numit director al şcoli prin decret ce provenea de la Minister în ziua de 26 ianuarie 1928, (No. 407, Dir. VI), Vezi Arhiva M.A.E. – Dosar Roma 1873-1947 nr. 160

[43] Arhiva M.A.E. – Dosar Roma 1873-1947 nr. 160

[44] G.G. Mateescu îl anunţa pe secretarul Şcolii, Giuseppe Lugli că starea lui de sănătate nu îi permitea să facă o călătorie la acea vreme. Totodată Mateescu mai spunea că ar urma să sosească la Roma cu câteva zile înainte de Paşte, când va putea să suspende cursurile la facultate la Cluj. "Până atunci vă rog să rămâneţi în postul de secretar si să administraţi şcoala, cum aţi făcut şi până acum şi cum aţi declarat că veţi face în continuare." Vezi Arhiva M.A.E. – Dosar Roma 1873-1947 nr. 160

[45] Într-o scrisoare adresată secretarului şcolii, Giuseppe Lugli, G.G. Mateescu mărturisea că este devotat şi fidel "Şcolii noastre" şi are sentimente sincere pentru ştiinţa adevărată. Totodată Mateescu îi mărturisea lui Giuseppe Lugli că numirea sa, a fost totuşi o bucurie pentru el având în vedere greutăţile pe care le-a întâmpinat în cariera sa. Într-o altă scrisoare adresată lui G. Lugli din 4 Martie 1928, G.G. Mateescu sublinia importanţa publicaţiilor şcolii, în opinia sa ele reprezentând prestigiul şcolii, prin ele putând fi judecat nivelul academic. Vezi Arhiva M.A.E. – Dosar Roma 1873-1947 nr. 160

[46] G.G. Mateescu se stinge la vârsta de 33 de ani, la 7 iunie 1929. Soţia sa, văduva Felicia G. Mateescu i-a scris în repetate rânduri secretarului Şcolii de la Roma, Giuseppe Lugli, comunicându-i ultimele chestiuni birocratice lăsate de soţul ei. Vezi Arhiva M.A.E. – Dosar Roma 1873-1947 nr. 160

[47] Analele Academiei. Dezbateri, Bucureşti, s.II, XLIII, 1922/23, p.112

[48] Ephemeris Dacoromana vol. I, 1923, p. 387 - 412

[49] Ephemeris Dacoromana vol. II, 1924, p. 416 - 459

[50] Vezi G. Lăzărescu *"Şcoala Română din Roma"*, p. 144 (În 1925, Ministrul A. Em. Lahovary îi scria lui Ion G. Duca, Ministrul Afacerilor Străine un raport despre activitatea Şcolii Române de la Roma, în raport lui Lahovary singurul amintit fiind Emil Panaitescu)

[51] Lucian Năstasă, "*Suveranii Universităţilor Româneşti. Mecanisme de selecţie şi promovare a elitei intelectuale. I Profesorii Facultăţii de Filozofie şi Litere (1864 - 1948)"* , Editura Limes, Cluj Napoca, 2007, p. 316

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

Urmărind parcursul său profesional, este de notat şi faptul că Emil Panaitescu a făcut parte din Partidul Naţional Liberal având de trei ori mandat de deputat.[52] În 1927, după decesul lui Vasile Pârvan, spera să ajungă director al Şcolii Române din Roma, fapt care avea să se întâmple doi ani mai târziu, când cel cu care avea să se confrunte atunci, George G. Mateescu decedează.

Emil Panaitescu a condus Şcoala Română din Roma mai bine de 10 ani (15 octombrie 1929 – 1 noiembrie 1940), urmând ca după schimbarea sa din funcţie să rămână în continuare la Roma iar la 8 Ianuarie 1941 să fie numit consilier de Legaţie la Legaţiunea României pe lângă Sf. Scaun.

Un alt nume important ce avea să se formeze la Roma a fost şi cel a lui Alexandru Buşuioceanu, care avea să devină mai târziu profesor de istoria artei la Universitatea din Bucureşti urmând ca din vari motive în 1942 să îşi stabilească domiciliul la Madrid.[53]

Claudiu Isopescu membru al şcolii din Cetatea Eternă în perioada 1923 – 1925 după finalizarea stagiului în care a adunat un important material asupra românilor în literatura italiană a sec. XVI şi XVII[54] se stabilea la Roma urmând să devină mesagerul culturii româneşti în Italia, ajungând să lucreze ca lector de limba română la Universitatea ”La Sapienza” din Roma.[55]

Printre membrii şcolii s-a numărat şi criticul literar, scriitorul, publicisticul mai apoi academicianul român, George Călinescu, Ecaterina Dunăreanu – Vulpe ce se număra printre primele femei arheolog din România, renumitul profesor în domeniul Arheologiei şi Antichităţii, Radu Vulpe[56], care împreună cu soţia sa în 1928 la recomandarea lui Nicolae Iorga pleacă la un alt stagiu de specializare la Şcoala Română de la Paris. În perioada 1925 – 1927 printre membrii şcolii Române din Roma s-a numărat şi renumitul istoric şi arheolog, profesor şi rector mai apoi a Universităţii Babeş - Bolyai din Cluj – Napoca, Constantin Daicoviciu, membru şi el al Academiei Române. De asemenea trebuie să îi amintim şi pe reputatul medievist dar şi un apreciat profesor al Facultăţii de istorie din Bucureşti, Mihai Berza numit mai târziu membru corespondent al Academiei Române, Mihail Macrea, istoric, arheolog profesor universitar, membru al institutului de Istorie din Cluj. Dionisie M. Pippidi, membru al Şcolii Române din Roma în perioada 1931 – 1933 avea să se remarce în mediul ştiinţific ca arheolog, epigrafist şi istoric îmbrăţişând cariera universitară făcându-se remarcat în cadrul Universităţii din Iaşi şi Bucureşti. Este numit membru titular al Academiei Române şi şeful săpăturilor arheologice de la Histria.

În perioada 1935 – 1937 avea să petreacă un stagiu la Roma şi renumitul academician, istoric şi arheolog Emil Condurachi[57], un alt mesager important al românilor în Italia a fost şi

---

[52] Vezi Lucian Năstasă ”*Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viaţa privată a universitarilor ”literari”(1864 - 1948)*”, editura Limes 2010 p. 174 ;(Emil Panaitescu a fost deputat din partea Partidului Naţional Libera în anii : 1920 – 1922, 1927-1928, 1934-1938.)

[53] Vezi Alexandru Buşuioceanu ”Scrieri despre Artă”, Ediţie îngrijită de Theodor Enescu şi Oana Buşuioceanu, Editura Meridiane, Bucureşti 1980, p. 7 - 26

[54] Analele Academiei. Dezbateri, Bucureşti XLIV, 1923/24, p.135

[55] Vezi Claudiu Isopescu ”Mesager al spiritualităţii româneşti în Italia”, corespondeţă (1926-1942), Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006

[56] Vezi, Radu Vulpe ”*Studii privind protoistoria Daciei*”(Ediţie îngrijită de dr. Doina Olariu), Editura Academiei Române, Bucureşti 2013 p. 5 - 15

[57]Vezi ”*Antidoron: Centenarul acad. Emil Condurachi: (1912 - 2012)”,* Ediţie îngrijită de Zoe Petre, Editura Academiei Române, Bucureşti 2012. Emil Condurachi a fost numit membru al Academiei Române în 1955, şi-a

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

Dinu Adameşteanu, care după încheierea stagiului la Şcoala Română din Cetatea Eternă în 1941 avea să se angajeze ca bibliotecar al şcolii urmând ca mai târziu să devină un renumit profesor de arheologie la Universitatea Lecce din sudul Italiei.

Toate aceste personalităţi mai sus amintite fiind doar o parte a elitei intelectuale româneşti ce avea să se formeze în perioada interbelică la Şcoala Română din Roma. Astfel putem spune că aşezământul românesc de formă academică din Cetatea Eternă, a contribuit serios în formarea unui grup de elită, devenind pentru majoritatea celor care i-au trecut pragul de multe ori un deschizător de drumuri. Arheologi, istorici, filologi, arhitecţi sau artişti cu toţii au fost marcaţi în studiile lor într-un fel sau altul de experienţa anilor petrecuţi în Cetatea Eternă, o mare parte dintre ei realizând studii şi cercetări fundamentale pentru cultura românească.

Cea mai mare parte a celor care s-au făcut remarcaţi în timpul stagiului lor la Roma au beneficiat mai apoi şi de o carieră în domeniul în care s-au specializat, cea mai mare parte dintre ei fiind numiţi membrii corespondenţi sau chiar membrii ai Academiei Române, au ocupat funcţii de conducere cum este si cazul lui Emil Condurachi, alţii s-au remarcat ca şi scriitori, cazul lui George Călinescu iar unii au preferat să rămână în Italia având o carieră strălucită, cazul lui Dinu Adameşteanu.

Experiment unic în cultura românească, deschiderea unei şcoli române la Roma şi alta la Fontenay-aux-Roses, lângă Paris, la începutul secolului al XX-lea, înscria România într-o tendinţă general-europeană de afirmare a identităţilor naţionale europene având totodată oportunitatea de a se distinge de blocul ţărilor est-europene.

În peisajul cultural românesc Şcoala Română din Roma deţine un loc semnificativ pe care timpul şi vicisitudinile istorice nu le-au putut nici cum anula. Ambiţiosul proiect al lui Vasile Pârvan a reprezentat doar o axă a unei vaste construcţii culturale, ce viza reformarea cercetării istorice şi arheologice din România a primelor decenii ale secolului trecut şi totodată formarea de unor elite intelectuale.

Biblografie

Arhiva M.A.E Italia – Busta Affari Politici 1919-1950 – Romania
Arhiva M.A.E România , fond Roma 1873-1947
Arhiva B.N.R., fond Administrativ (România)
ANALELE ACADEMIEI. Dezbateri, Bucureşti, s. II, XLIII, 1922/23, XLIV, 1923/24
Antidoron: Centenarul acad. Emil Condurachi*: (1912 - 2012)",* 2012, Ediţie îngrijită de Zoe Petre, Editura Academiei Române, Bucureşti
EPHEMERIS DACOROMANA (1923 - 1945) - Annuario della Scuola romena di Roma, vol I–X
DIPLOMATARIUM ITALICUM (1925 - 1939) - Annuario della Scuola romena di Roma
BĂRBULESCU M., TURCUŞ V., DAMIAN M. I., 2012, *Accademia di Romania din Roma 1922 - 2012*, Roma;

desfăşurat activitatea ca profesor la catedra de arheologie a Universităţii din Iaşi, la catedra de arheologie şi numismatică de la Şcoala Superioară de Arhivistică. A predat istoria veche şi arheologie la Universitatea din Bucureşti, fiind numit mai apoi şef de catedră. Iar din 1956 până în 1970 a condus Institutul de Arheologie din Bucureşti.

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)

BUŞUIOCEANU A., 1980, Scrieri despre Artă, Ediţie îngrijită de Theodor Enescu şi Oana Buşuioceanu, Editura Meridiane, Bucureşti;
FANTAPPIE Carlo, 2008. *Chiesa romana e modernita'giuridica.Tomo I : L'edificazione del sistema canonistico (1563-1903)*", Editura Milano Giuffré, Milano;
IORGA N. 1939,*Memorii- Sinuciderea Partidelor 1932-8*, Editura "Naţională"S. Ciornei Bucureşti;
IORGA N. 1967, *Oameni cari au fost*, vol. II, Editura pentru Literatură;
ISOPESCU C., 2006, Mesager al spiritualităţii româneşti în Italia, corespondeţă (1926-1942), Editura Academiei Române, Bucureşti;
LĂZĂRESCU, G. 2002. *Şcoala Română din Roma*, Bucureşti: Editura Fundaţiei Culturale Române.
NĂSTASĂ, L.,2007, *Suveranii Universităţilor Româneşti. Mecanisme de selecţie şi promovare a elitei intelectuale. I Profesorii Facultăţii de Filozofie şi Litere (1864 - 1948) "* Editura Limes, Cluj Napoca;
NĂSTASĂ, L, 2010, *Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viaţa privată a universitarilor "literari"(1864 - 1948)*", Editura Limes;
PÂRVAN, V. 1981, *Scrieri* Text stabilit, studiu introductiv şi note de Alexandru Zub, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti;
PÂRVAN, V. 1984, "*Biblioteca critică*" ed. de Stefan Lemny şi Alexandru Zub, Editura Eminescu, Bucureşti;
PÂRVAN, V., 2006 *Scrieri alese* , editura Academiei Române, Bucureşti;
SANTORE, S. 2005 *L'Italia e l'Europa Orientale – Diplomazia Culturale e Propaganda 1918-1943*, Editura Tipomonza, Milano;
ŢURLEA, P. 1994, *Şcoala Română din Franţa*, editura Academiei Române , Bucureşti;
VULPE, R., 2013, *Studii privind protoistoria Daciei* (Ediţie îngrijită de dr. Doina Olariu), Editura Academiei Române, Bucureşti;
ZUB, A. 1973, *Corespondenţă şi acte*", editura Minerva, Bucureşti;
ZUB, A. 2005. *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Editura Institutul Cultural Român, Bucureşti;

BDD-A23457 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:34:06 UTC)